

Про доповнення Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 15.03.2011 № 01-06/249 "Про постанови Верховного Суду України, прийняті за результатами перегляду судових рішень господарських судів"

(Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 24.01.2015 № 01-06/114/15)

На доповнення Інформаційного листа Вищого господарського суду України від 15.03.2011 № 01-06/249 "Про постанови Верховного Суду України, прийняті за результатами перегляду судових рішень господарських судів" доводимо до відома правові позиції Верховного Суду України, викладені у постановках, прийнятих за результатами перегляду судових рішень господарських судів у порядку, передбаченому розділом XII² Господарського процесуального кодексу України, у спорах, що виникають:

1) у зв'язку з приватизацією і орендою державного та комунального майна:

- якщо об'єкти соціально-побутового призначення не увійшли до статутного фонду при приватизації акціонерного товариства, а були передані останньому безоплатно у користування, то відповідно до статті 24 Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств" (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) у такого акціонерного товариства не виникло право власності на відповідне нерухоме майно за наслідками приватизації (постанова від 14.10.2014 № 14/181-11);

- стосовно майна загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР у зв'язку із законодавчою невизначеністю правонаступників такого майна та з метою його збереження в інтересах громадян України Постановою Верховної Ради України від 04.02.1994 № 3943-XII "Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР" тимчасово, до законодавчого визначення суб'єктів права власності майна загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташованого на території України, встановлено, що зазначене майно є загальнодержавною власністю і не може бути відчужене без згоди його власника – держави в особі Фонду державного майна України. Отже, оскільки спірне майно розташоване на території України та перебувало у віданні загальносоюзних громадських організацій, а на момент створення закритого акціонерного товариства "Укрпрофоздоровниця" перебувало у державній власності, то таке майно не могло бути відчужене без згоди його власника – держави в особі Фонду державного майна України (постанова від 18.11.2014 № 901/2493/13);

- за змістом статті 1 Закону України "Про підприємства, установи та організації союзних підприємств, розташованих на території України", Постанови Верховної Ради України "Про оренду державного та комунального майна" від 10.04.1992 і статті 1 Тимчасового положення про Фонд державного майна України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 07.07.1992, передача майнових комплексів громадських організацій колишнього Союзу РСР у відання Української республіканської Ради профспілок (правонаступником якої після розпаду Союзу РСР стала рада Федерації незалежних профспілок України, а у подальшому - Федерація професійних спілок України) форму їх власності не змінює, і передане майно залишається у власності держави (постанова від 18.11.2014 № 16-13-28/17-438-2011);

2) з питань захисту права власності:

- вибуття спірного майна з володіння акціонерного товариства відбулося поза його волею, на підставі судових рішень про затвердження мирової угоди та визнання права власності, у подальшому скасованих. Тому наявні правові підстави для витребування цього майна в порядку статті 388 Цивільного кодексу України (постанови від 30.09.2014 № 43/440-6/231, від 14.10.2014 № 923/318/13);

3) у зв'язку з реалізацією майна з прилюдних торгів:

- відповідно до статті 45 Закону України "Про іпотеку" (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) якщо переможець прилюдних торгів відмовився від підписання протоколу, наступний учасник, що запропонував найвищу ціну, але не нижчу за початкову ціну продажу, оголошується переможцем прилюдних торгів. За його відсутності або відмови прилюдні торги оголошуються такими, що не відбулися (постанова від 11.11.2014 № 908/2105/13);

4) з відносин страхування:

- відповідно до статті 993 Цивільного кодексу України та статті 27 Закону України "Про страхування" до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, у межах фактичних виплат переходить право вимоги, яке страхувальник або інша особа, що одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за завдані збитки.

Тобто у таких правовідносинах відбувається передача (перехід) права вимоги від страхувальника (вигодонабувача) до страховика. Нового зобов'язання із відшкодування збитків при цьому не виникає, оскільки відбувається заміна кредитора: потерпілий (страхувальник) передає страховику своє право вимоги до особи, відповідальної за спричинення шкоди. Отже, страховик виступає замість потерпілого (постанова від 04.11.2014 № 910/17223/13);

- у разі неповідомлення у встановлений строк страховика про настання дорожньо-транспортної пригоди в останнього виникає право на пред'явлення регресного позову до страхувальника або водія транспортного засобу, який

спричинив дорожньо-транспортну пригоду (постанова від 07.10.2014 № 914/3831/13);

5) з корпоративних правовідносин:

- загальні збори акціонерного товариства мають право самостійно визначати у статуті кількість членів наглядової ради для визнання її засідань правомочними, а тому положення частини восьмої статті 53 Закону України "Про акціонерні товариства" застосовується у тому випадку, коли статутом не визначено більшої від половини складу кількості членів наглядової ради, необхідної для визнання її засідань правомочними (постанови від 11.11.2014 № 920/483/13 та № 920/448/13);

- факт одержання статусу спадкоємця учасника товариства засвідчує перехід до спадкоємця майнових прав померлого (частка у статутному капіталі, яка належала померлому учаснику товариства), та дає спадкоємцю право на вступ до господарського товариства. Право ж безпосередньої участі в управлінні господарським товариством (корпоративні права) спадкоємці набувають тільки з моменту вступу до господарського товариства, що має бути підтверджено відповідним рішенням загальних зборів товариства (постанова від 21.10.2014 № 914/2748/13);

- виконавчий орган товариства, що складається з кількох осіб, приймає рішення у порядку, встановленому абзацом першим частини другої статті 98 Цивільного кодексу України (постанова від 25.11.2014 № 39/5005/4527/2012);

- вартість частини майна товариства, що підлягає виплаті учаснику товариства, який виходить з нього, повинна відповідати вартості чистих активів товариства, яка визначається в порядку, встановленому законодавством, пропорційно його частці в статутному капіталі товариства на підставі балансу, складеного на дату виходу (виключення). Розрахунок належної учаснику частини прибутку здійснюється на дату виходу (виключення) з товариства (постанова від 18.11.2014 № 910/10168/13);

- учасники господарського товариства відповідно до статті 88 Господарського кодексу України мають право одержувати інформацію про діяльність товариства, а саме: річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства та інформацію, що міститься в установчих документах товариства, а не будь-яку інформацію щодо господарської діяльності товариства, якщо інше не передбачено установчими документами товариства. Тобто господарське товариство зобов'язане надавати учаснику (акціонеру) на його вимогу лише документи звітного характеру. Акціонер не вправі зобов'язати товариство надати інші документи про діяльність товариства, не передбачені статутом чи законодавством України (постанова від 18.11.2014 № 921/990/13-г/14);

б) з договору підряду:

- несплата заборгованості та припинення фінансування будівництва з вини замовника є істотним порушенням умов договору підряду, що унеможливує закінчення будівництва об'єкта і здачу його в експлуатацію генеральним підрядником, завдаючи останньому збитків і витрат, і позбавляє

його того, на що він розраховував при укладенні договору. Отже, стягнення заборгованості за фактично виконані та прийняті замовником роботи у зв'язку з розірванням договору підряду є обґрунтованим (постанова від 14.10.2014 № 910/12023/13);

7) з договору застави:

- передача майна у заставу потребує наявності належних повноважень у особи, яка від імені майнового поручителя вчиняє відповідний правочин (постанова від 25.11.2014 № 39/5005/4527/2012);

8) з договору поруки:

- оскільки статтею 554 Цивільного кодексу України передбачено солідарну відповідальність боржника і поручителя за договором поруки, а поручителі за різними договорами поруки не несуть солідарної відповідальності один перед одним, то кредитор має право пред'явити вимоги до кожного з поручителів окремо на підставі відповідного договору поруки (постанова від 11.11.2014 № 919/699/13);

9) з договору поставки:

- відповідно до статті 538 Цивільного кодексу України виконання свого обов'язку однією із сторін, яке відповідно до договору обумовлене виконанням другою стороною свого обов'язку, є зустрічним виконанням зобов'язання.

Поставка товару без попередньої оплати не є вчиненням конклюдентних дій, які призвели до фактичної зміни умов договору, зокрема щодо порядку розрахунків, оскільки продавець скористався своїм законним правом у зустрічному зобов'язанні (постанова від 07.10.2014 № 904/4451/13);

10) з договору про надання послуг:

- невідповідність актів здачі-приймання робіт (послуг) вимогам Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" не є підставою для відмови у стягненні заборгованості у зв'язку з невиконанням договору, пені та 3 % річних з посиланням на недоведеність фактів надання послуг згідно з умовами договору (постанова від 21.10.2014 № 908/717/13-г);

11) у виконанні інших господарських зобов'язань:

- положення чинного законодавства не містять заборони на визначення грошового еквіваленту зобов'язань в іноземній валюті. Отже, коригування лізингових платежів, в основі якого лежить зміна курсової різниці (зміна курсу гривні стосовно долара), прямо не заборонено та не суперечить чинному законодавству України (постанова від 07.10.2014 № 910/763/13);

- відсутність письмового договору щодо надання житлово-комунальних послуг сама по собі не може бути підставою для звільнення споживача від встановленого законом обов'язку оплати послуг у повному обсязі, якщо він фактично користується ними зі згоди постачальника послуг (постанова від 25.11.2014 № 916/3566/13);

12) у сфері банківської діяльності:

- значне завищення процентної ставки за договором банківського вкладу порівняно із звичайними процентними ставками за депозитними договорами, що діяли в банку у відповідний період, а також у банківській системі України в цілому, не відповідає вимогам, встановленим статтями 509, 627 Цивільного кодексу України, зокрема принципам розумності та справедливості (постанова від 21.10.2014 № 26/327);

13) у сфері земельних правовідносин:

- якщо земельна ділянка належить до земель державної власності згідно з приписами пункту 12 Перехідних положень Земельного кодексу України та статті 84 названого Кодексу (у редакціях, чинних на момент виникнення спірних відносин), то у органу місцевого самоврядування відсутні повноваження щодо розпорядження цією земельною ділянкою (постанова від 14.10.2014 № 911/3427/13);

- фермерське господарство після державної реєстрації має право на отримання додаткової земельної ділянки (ділянок) як юридична особа, а не як громадянин із метою створення фермерського господарства, тобто після проведення земельних торгів (постанова від 04.11.2014 № 922/4817/13);

- реалізація переважного права на поновлення договору оренди земельної ділянки комунальної власності в разі відсутності заперечень з боку сторін можлива лише за наявності рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування (постанова від 11.11.2014 № 912/1552/13);

- підставою для розірвання договору оренди земельної ділянки комунальної власності є саме використання орендарем землі не за цільовим призначенням, встановленим умовами договору (під будівництво), а не той факт, що будівельні роботи не було розпочато (постанова від 11.11.2014 № 911/2845/13).

14) у зв'язку із завдання шкоди:

- обов'язок держави відшкодувати шкоду, завдану майну інших осіб внаслідок незаконних дій та бездіяльності військовослужбовців при здійсненні ними своїх повноважень, покладається на Міністерство оборони України як на уповноважений орган державного управління (постанова від 21.10.2014 № 922/951/13-г);

- стягнення збитків, заподіяних внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря можливе лише за наявності усіх елементів складу цивільного правопорушення, передбачених статтею 116 Цивільного кодексу України. В даному випадку у діях товариства відсутня вина як обов'язковий елемент складу цивільного правопорушення, а тому покладення відповідальності з відшкодування збитків на товариство є необґрунтованим (постанова від 04.11.2014 № 904/1197/14);

15) у розгляді справ про банкрутство:

- перехід до загальної процедури банкрутства відповідно до приписів частини шостої статті 52 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (у редакції, чинній на момент

виникнення спірних правовідносин) у разі виявлення майна боржника можливе лише на підставі поданого ліквідатором до суду клопотання (постанова від 07.10.2014 № 5004/1534/12);

- частиною п'ятою статті 5 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (у редакції, що була чинна до моменту набуття чинності Законом України від 22 грудня 2011 року № 4212-VI "Про внесення змін до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом") встановлено заборону банкрутства державних підприємств, приватизація яких заборонена законом, шляхом введення ліквідаційної процедури до виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації (постанова від 21.10.2014 № 04/05/10-01-14-05-08/4129);

- згідно зі статтею 7 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" у складі вимоги щодо сплати номінальної вартості дисконтних облігацій існують вимоги виконання позикового зобов'язання, строк виконання яких може настати у випадку порушення справи про банкрутство емітента, та вимоги про сплату доходу (дисконту), настання строку виконання яких неможливе окремо від настання строку погашення дисконтних облігацій, передбаченого умовами їх розміщення.

Тому вимога кредитора про включення до реєстру вимог у частині виконання позикового зобов'язання є обґрунтованою. Водночас відмова у включенні до реєстру вимог у частині зобов'язання сплати доходу (дисконту), є законною, оскільки строк виконання цього зобов'язання не може настати окремо від настання строку погашення облігації (постанова від 18.11.2014 № 15/52/2012/5003);

- відповідно до частини четвертої статті 25 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (у редакції, чинній на момент виникнення правовідносин) банк як іпотекодержатель реалізованого майна має право оспорювати правомірність віднесення майнових активів до ліквідаційної маси (постанова від 25.11.2014 № 25/5005/6641/2012);

- ініціювання боржником порушення справи про банкрутство в порядку статті 47 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (в редакції, що була чинна на момент розгляду справи) свідчить про відсутність між боржником та його кредиторами спору про наявність і неоплатність боргу, оскільки сам боржник визнає ці обставини (постанова від 25.11.2014 № Б-50/211-10);

- особа, до якої перейшли права кредитора під час провадження у справі про банкрутство, отримує статус учасника провадження відповідно до статті 1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом". Заміна кредитора у зобов'язанні не впливає на права та обов'язки боржника і не потребує його згоди, якщо така згода не передбачена договором або законом (постанова від 11.11.2014 № 44/246-б);

16) у вирішенні питань, пов'язаних із застосуванням позовної давності:

- відповідно до статті 260 Цивільного кодексу України порядок обчислення позовної давності не може бути змінено за домовленістю сторін (постанова від 30.09.2014 № 904/9083/13);

- до позовних вимог про визнання угод недійсними застосовуються правила про позовну давність. При цьому правила про позовну давність, встановлені Цивільним кодексом України, будуть застосовуватися за умови, що право на пред'явлення такого позову виникло лише після 01.01.2004 (постанова від 18.11.2014 № 5011-7/1603-2012).

Голова Вищого
господарського суду України

Б. Львов